

Ирх цагин кварталмуд

Амтн бaaдг гермүдин дамшлтин тосхлт Москвад

Советск орн-нутгин энъ-зах уга агъугъар зун минъ-гъад тосхлтс делгүдән наладж өсджәнә. Балгъсд өсд ж а н а, заводс, фабрикс, электростанце болн а м т н бaaдг гермүд тосхгдджана. Оорхи 10-12 джилмүдин эргид амтн бaaдг гермүд эс күртдг йовдл кевтән уурулдх зөвтә. Зуг ганцхи Москвад 1958 джил 2 сай 350 мингын квадратн метр амтн бaaдг бaaрн олзллгьнд өггдхми. Кесг мингын московск тосхачир болн архитектормуд хотл балгъсна олн-амтнд бaaх гермүд икәр тосхдж өгхәр шунси дээрән, тедид тав сансарн бaaх эв-аргыннь учрахин төлә зүткнә.

Мана өдрмүдт ке-сaaхн сиилвртә гермүд тосхлгьна хаалгыннь цааранднь делгрүллгьн, күч-көлсчирин даньгин өсәд йовдг материалн болн культурн эдлвриг болн неквриг йилгьнә.

Москван барун-өмн үзгин районд бaaх Ленинск улсин эргид бaaх амтн бaaдг гермүдүр өөрдәд ирхлә, эн тоот йилгьән кевәр тодлгддж медднә. Уүнд бүкл кварталмуд амтн бaaдг зуугъад сарул болн дуту уга таалтагъар кегдсн гермүд дүнъгәдж босцхадж.

Новые Черемушки гидг районд бaaх «дамшлтин лабораторий» гидг нер тосхачирас авси йисдгч кварталд йилгьән оньг өггднә. Омн нүүрт йовгч архитектурн — тосхачирин ухан, амтнд ик таалта болн цевр-цеерәр, гермүдин конструи кеси дээрән, тер гермүднъ сaaхн, бат гинги болн кимд болдж тусдгар көдлджәнә.

1956 джил, өмннь балгъсна хог-бог асхдг газрт, орн-нутгт түрүн болдж тосхгддях шиндждж - шүүлгьнә амтн бaaх квартал эклдж тосхгдла. Ахр цагин эргид уүнд 12 гектар шаху газрт кесг олн гермүд бaргдв. Олн-амтн тав сансарн бaaх болн амрх цуг эв-аргыннь квартал тосхачир өмнәснь халәдж медцхадж. Олна зон гидж нерәдгддг газртнь школ, детсад, яслъс, хот уудг гер, магазин, олн-амтнә хувц уйдг комбинат, кинотеатр, автоматическ телефонн станц болн нань чиги объекте тосхгддж. Эн зонднь лекц умидг залта, библиотектә, олн зүсн кружоксин занять кедг хораста, административн болн эдл-ахун блокн гер бaaнә. Уүнднь домоуправлень болн талдан чиги амтн көдлдж кесг гермүд бас бaaнә.

Эн кварталиннь амтн бaaдг гермүдт 27.000 шаху квадратн

метр зaaтә минъгъ шаху пәтрмүд бaaнә. Теднә өрәлнь — хошагъад өрәтә — наадкснь неджәгъад болн гурвагъад өрәтә пәтрмүд. Болв пәтр болгьнд нег өрк-бүл бaaдгәр кегддж.

Хотл балгъсна амтн бaaдг шин кварталмудин негнь чиги эн шиндждж-шүүлгьнә кварталин гермүдлә адл архитектурн олн зүсәрн йилгьрдж чадшго кевтә. Амтн бaaдг арви зургъан гермүдт арви дөрви аныг, олн-зүсн зурата пәтрмүд кегддж. Эн участкин агъу дотр нег давхрас авн нaaмн давхр гермүд күртл үздж болхми. Зәрм гермүдиннь тосхлт кирпичәр тавгдв, зәрмнь шлакобетонн блоксар кегддж. зәрмнь болхла — үрглдж панельмүдәс, кирпичин блоксас болн заводт белдгдсн талдан детальмүдәс тосхгддж. Уүнд олзлгдсн олн-зүсн конструи болн тосхлтин материал эн гермүдиг уүлдврт өгсн цагла ямаран пәтрин зурань эвтә сән болсинь, тедниг дуралгъдж амтн бaaдг гермүд олар тосхд кев гаргъдж шүүддж авхднь мана архитектормудт, инженермүдт болн тосхачирт цуг эв-аргыннь өгх. Шиндждж-шүүлгьнә төлә тосхгдсн гермүд цааранднь ним гермүд тосхд кергтә тоот конструи болн детальс гаргьлгьна номенклатуринь сaaнәр меддж йилгьхд нөкд болхми.

Болв амтн бaaдг гермүд нег-негнәсн ганцхи газак бaaдларн йилгьрхш. Теднә дотр бийдк зурань болн кеерүллгьнъ олн зүсн оньгтәгъәр үзгднә. «Моспроект» институтин 7-ч номертә архитектурн мастерскойн инженер ур Барташевич, цагъан керамикәр оньглсн 14-н номертә амтн бaaдг гериг манд үзүлв. Александр Александрович Барташевич 48 пәтртә эн дөрви давхр герин проект кесн улсин негнь.

—Эн герин нүр-бийднъ усн гүүдг труба юнъгад уга болджахмб? — гидж инженерт бидн сурвр өгвди.

Манагъар болхла, эн герт нам ора чиги уга. Герин деевринь хавтха, төмр бетонн панеләр кегддж, усн гүүдг трубань болхла, эрс дотринь орулдж кегддж.

Цааранднь герин подвалд орвди. Уүнднъ энъгдән тавгдсн ул чиги уга, подвалнь эрс чиги уга. Герин улнь болхла, шинлинь төмр бетонар тулг өгсн, салу-салу колонист батлгддж.

Герин газак эрсмүднъ зузандан цуг бийнь 16 сантиметр. Газагъаснь оньглсн 3.5 санти-

метр төмр бетонн плитагъас болн заводт штукатуркар бүрксн пенокералитин кесг давхр көрснәс эн эрсмүднъ тогтдж. Панель болгьнъ ик-багъарн нег өрән агъула адл.

Хойр-гурви давхр гермүдин бүрклгьнъ өмнәсн бас мел шинәр кегддж. Орас хоорндк төмр бетонар кесн нимн эрсмүдт оралх панельмүднъ углгдәд ирнә. Деер-дора хойринь тавгддж ирх төмр бетонн панельснь ик-багъарн бас нег өрән агъута. Нег квадратн метр панель 150 килограммас давхш. Эн конструи ним гинги болси бийнь, өрә гатц амтнә күүндсн үг соньсгддг, сaaнәр кегддж. Эн герт бaaх эздүдлә күүндвр кеснд, тедн бас тингдж келдж иткүлцхав. Звукометрическ станц чиги тер мет халәдж батлв.

Эн герин тосхлтд олзлгддях тоолврта тосхачирин кедж гаргьсн, кесг шин материалмудиг, тоолдж диглхд нам түрү. Шуд подъездүр орлгьнла, сaaхн пластмассовой девснь нүднд үзгднә. Ке болн бат эн материал Москвад түрүн болдж уүнд пол бүркхд олзлгддджана. Уүнд бaaсн улсин келәр болхла, ним пол паркетн полас хойр холван кимд болчкад, дулан болн йир сaaнәр угъадна.

Эн шин материалмуд болн нимн эрстә детальмүд олзллгьн, гермүд тосхлгьиг икәр кимдрүлх эв-аргь конструктормудт өгв. Төрскнә болн газдин орудин сән гисн проектсәр амтн бaaх нег квадратн метр агъуд 0.6—0.7 кубическ метр сборн бетона гару халәгдснә ормд, эн тосхлтд цуг бийнь 0,3 кубическ метр төмр бетона гару гарчана. Эн герин амтн бaaх нег квадратн метр агъу тосхлгьна үн 1.100 арслнь болдж гарна. Иим бaaдлтә гермүд цааранднь икәр тосхиг белдхәр Главмострой шиндв. Удл уга эдниг Хоршевск шоссен районд Москван улс үзх.

Новые Черемушки гидг района шиндждж - шүүлгьнә кварталин тосхлт төгсхдән өөрдәд ирв. Зугл социалистическ государствд күцм ик агъута, эврәннь лаборатортан, московск архитектормуд, конструктормуд болн тосхачир кесг шин болн соньн проекте ухалдж кедж гаргьцхав. Хотл балгъсна күч-көлсчирт амтн бaaдг, альбис таалта гермүд икәр тосхдж өгхин төлә, тосхлтин кергинь ясрулх шин хаалгыннь эдн улм цааранднь хaaджацхәнә.

Д. ЛЮБИМОВ.